

NHÀ THỜ CHI HỌ TRỊNH PHÚC TÂM ở xã Mai Lâm, huyện Đông Anh, Hà Nội

Nguyễn Hữu Mùi¹

Nhà thờ họ Trịnh hay còn gọi là “Thái Đường” là nơi thờ tự của một nhánh của dòng họ Trịnh gắn với lịch sử đất nước. Di tích hiện ở thôn Thái Bình, xã Mai Lâm. Họ Trịnh định cư ở đất Thái Đường đến nay là hơn 500 năm, theo gia phả dòng họ, mà sớm nhất là tấm bia “*Đông hoa Trịnh tiến sĩ – Trịnh tiến sĩ gia phả bi ký*” soạn vào năm Bính Tý niên hiệu Chính Hòa (năm 1696) thì cụ tổ đầu tiên của dòng họ Trịnh đến sinh cơ lập nghiệp trên đất Thái Đường là cụ **Trịnh Phúc Tâm** cùng cụ tổ bà hiệu Từ Duyên, xuất thân từ Sáo Sơn, Thanh Hóa. Từ thế kỷ thứ XVII trở đi, dòng họ có nhiều người học hành giỏi, đỗ đạt cao và có công với đất nước. Dưới chế độ phong kiến, họ Trịnh có 3 người đỗ Tiến sĩ, 2 người đỗ Sĩ vọng, 31 người đỗ Tứ trường và 70 người đỗ Tam trường thi Hương. Người đầu tiên là cụ **Trịnh Biễn** ở đời thứ 6 đỗ đầu thi hương năm 1645 sau đó 2 lần đỗ Tam trường thi Hội. Đến đời thứ 7 có cụ **Trịnh Đức Nhuận** sinh năm Quý Tỵ (năm 1653), năm 17 tuổi đỗ Giải nguyên, năm 20 tuổi đỗ đầu khoa Sĩ vọng, năm 23 tuổi đỗ Tiến sĩ khoa Bính Thìn niên hiệu Vĩnh Trị (năm 1676). Về sau có các Tiến sĩ: **Trịnh Xuân Thụ**, đỗ Hoàng giáp (năm 1748), **Trịnh Xuân Thương**, đỗ Tiến sĩ (năm 1847).

Kế thừa và phát huy truyền thống tốt đẹp của cha ông, ngày nay những người có tri thức, học vấn, đức độ và tài năng của dòng họ cũng tham gia vào mọi ngành nghề của đất nước như: kinh tế, giáo dục, ngoại giao, y tế, quân sự, văn hóa... góp phần tích cực vào sự nghiệp xây dựng, phát triển của quê hương đất nước.

¹ Nguồn: **Đông Anh với nghìn năm Thăng Long – Hà Nội**. Chủ biên: PGS. TS. Bùi Xuân Đính, ThS. Nguyễn Khả Hùng, ThS. Nguyễn Văn Quang. Nxb Hà Nội, 2010, tr. 238 – 241. Sách do Huyện ủy – HĐND – UBND huyện Đông Anh phát hành.

Nhà thờ họ Trịnh hiện nay là nơi tưởng niệm, thờ phụng tổ tiên của dòng họ. Theo “Bài bia ký sự làm tại nhà thờ” gắn tường hồi trái nhà tiền tế thì nhà thờ đã trải qua nhiều lần trùng tu, sửa chữa và xây dựng lại. Lần xây dựng đầu tiên của nhà thờ họ Trịnh là năm 1696 cũng năm xây dựng tấm bia trụ ghi lại gia phả của dòng họ. Năm 1867 dân làng Thái Đường hưởng ứng nổi dậy của nông dân Cai Vàng, làng Cói bị Triệt hạ và nhà thờ bị đốt, cụ Trịnh Tư Thận đứng lên làm lại nhà thờ.

Lần sửa chữa tiếp theo là vào năm 1891, hiện trạng kiến trúc ngày nay là kết quả của lần xây dựng cuối cùng vào năm 1935.

Quần thể kiến trúc của nhà thờ họ Trịnh bao gồm: cổng, nhà bia, tiền tế và hậu cung.

Cổng nhà thờ xây dựng đơn giản với kiến trúc gần với các công trình xung quanh. Phần trên cổng làm kiểu 4 mái, lợp giả ngói ống, hai cột xây kiểu trụ biểu, cửa vào hình vòm, phía trên có ô chữ nhật đắp 4 chữ Hán: “Trịnh từ đường môn”.

Nhà bia được xây dựng năm 1993, làm theo kiểu chông diêm 2 tầng, 8 mái, trên đỉnh đắp hình trái bầu, các góc mái đắp hình đầu rồng hướng cong lên đỉnh mái, kiến trúc nhà che bia là kiến trúc hoàn toàn mới, xong vẫn hòa nhập được với cảnh quan xung quanh.

Tiền tế được xây kiểu tường hồi bít đốc, mái ngói đầu năm com, bờ giải chạy thẳng và xây dật cấp ở phần hiên, phần mái hiên rộng khoảng 2m, các đầu bẩy được đỡ bằng 4 hàng chân cột gỗ vuông đặt trên tảng đá. Lòng nhà tiền tế gồm 3 gian 2 dĩ, bộ khung đỡ mái có kết cấu kiểu giá chiêng được làm đơn giản, chỉ có bào trơn đóng bén. Đỉnh vì là một xà nóc, toàn bộ các cột đỡ bộ mái đều đục kê trên chân đá tảng trắng.

Hậu cung là nơi thờ tự chính và là nơi thâm nghiêm trang trọng, nên kiến trúc được chú ý hơn. Bộ khung nhà được đỡ bằng 4 bộ vì làm thống nhất theo kiểu chông giường giá chiêng con nhị. Các bộ phận kiến trúc được làm trau chuốt, trạm

khác vãn lá, vãn mây mềm mại, bên trong cấm cung ở cả 3 gian đều có bệ thờ xây gạch.

Nhà thờ chi họ Trịnh Phúc Tâm tồn tại cho đến nay đã trải qua rất nhiều thăng trầm của lịch sử, tuy nhiên vẫn giữ được nhiều di vật quý, mà trong đó tiêu biểu và có giá trị nhất là tấm bia gia phả được dựng từ năm Chính Hòa thứ 17 (năm 1696), bia hình trụ 4 mặt, có kích thước cao 1m50 (kể cả đỉnh) và rộng 54 cm mỗi mặt. Ngoài ra còn một số đồ thờ tự khác như: khám thờ, ngai thờ, bát hương đá.... Những di vật này được trạm khắc khá công phu theo phong các nghệ thuật thế kỷ thứ XIX có giá trị cao. Đây là những nguồn tư liệu quý để cho chúng ta biết thêm trình độ trạm khắc, trang trí của nghệ thuật thế kỷ XIX.

Nhà thờ họ là loại di tích rất phổ biến trong các làng xã cổ truyền ở nước ta. Cũng giống như nhà thờ họ khác, nhà thờ họ Trịnh là nơi để tưởng niệm, thờ cúng tổ tiên, nên nó gắn bó mật thiết với sự thăng trầm của một dòng họ có lịch sử lâu đời và đã đóng góp rất nhiều vào sự phát triển của làng Cói.

Nhà thờ chi họ Trịnh Phúc Tâm là nơi giáo dục, phát huy truyền thống văn hóa tốt đẹp cho các thế hệ dòng họ. Hàng năm vào mỗi dịp đầu xuân (15 tháng 2 âm lịch), dòng họ lại tổ chức lễ Xuân tế, làm lễ cáo với tổ tiên về những thành tích của con cháu đã đạt được trong năm. Truyền thống học hành, thi cử đỗ đạt của dòng họ ngày càng được phát huy xứng đáng là một trong 12 thế gia vọng tộc của xứ Kinh Bắc xưa, được cuốn “Phong thổ Kinh Bắc” thời Lê đã ghi nhận. Năm 1977, nhà thờ họ Trịnh được Bộ Văn hóa- Thông Tin (nay là Bộ Văn hóa- Thể thao- Du lịch” xếp hạng di tích lịch sử văn hóa ./.